

DE DISTELVERORDENING ACHTERHAALD

Rudi Hobbenschot

Het wordt tijd dat distels gewaardeerd worden in plaats van bestreden. Distels zijn van grote betekenis voor insecten en vogels. Nu er binnen de gangbare agrarische bedrijfsvoering door de hoge gebruiksintensiteit en gewasbescherming amper meer ruimte is voor distels, zullen distels buiten het agrarisch gebied geaccepteerd moeten worden door de landbouw. Met het huidige distelbeleid wordt voorbijgegaan aan de grote natuurwaarde van distels en aan de veranderingen in de agrarische bedrijfsvoering. Een verandering in dit beleid is dan ook dringend gewenst.

huidig beleid

De landbouw heeft altijd sterk aangedrongen op een strikte bestrijding van distels, zowel binnen als buiten het agrarisch gebied. Vooral het tijdstip na de bloei wanneer het gevormde zaad zich mee kan laten voeren door de wind, is een kritisch moment waar vele boeren van gruwen. Door de verspreiding van het zaad wordt vestiging mogelijk in de nabijgelegen gras- en bouwlanden waar het schade kan veroorzaken. De overlast van distels in landbouwgebieden was voor een aantal provincies in de jaren vijftig reden om een zogenaamde Distelverordening op te stellen. Met deze verordening kunnen grondgebruikers worden verplicht, distels te bestrijden. Zeeland, Brabant, Zuid-Holland, Utrecht en Friesland hebben zo'n verordening. Op het verzoek van het Landbouwschap hebben een aantal gemeenten, vooral in Noord-Holland, de plicht tot het bestrijden van distels opgenomen in een APV (Algemene Plaatselijke Verordening). Friesland kent geen APV's, want hier functioneert een provinciale Distelverordening. Veelal zijn het de bermbeheerders en de natuurterreinbeherende instanties die aangesproken worden op het voorkomen van distels op hun eigendom. Maar ook collega-boeren worden er op gewezen als zij distels vrij baan geven. Organisaties als Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Nederlandse Spoorwegen komen, waar mogelijk, tegemoet aan het verzoek van boeren of overheden om distels te bestrijden door plaatselijk distelhaarden vroegtijdig te maaien. Staatsbosbeheer regio Friesland-noord vraagt in een fraaie folder "akkerdistels prikken minder" ook begrip voor de grote biologische betekenis van de Akkerdistel en zien deze plant dan ook niet graag geheel verdwijnen.

distelverordeningen

Vijf provincies hebben een Distelverordening. Deze Distelverordeningen verschillen enigszins. De belangrijkste verschillen betreffen de soorten distels en de uitvoering. In tabel 1 worden deze verschillen aangegeven. In de Friese verordening is het voorkomen van de Speerdistel en Kale Jonker een opvallend verschil met de overige. Opmerkelijk is verder dat in enkele provincies grondgebruikers (rechthebbenden) zondermeer verplicht zijn tot bestrijding van de omschreven distelsoorten vóór de bloei. In Friesland en Zuid-Holland is dit pas formeel verplicht na een aanschrijving van B & W van de betreffende gemeente. In Zuid-Holland heeft de

	Akker- distel	Speer- distel	Kale jonker	Akkermeel- distel	procedure
Noord-Brabant (1953)	□				A
Friesland (1987)	□	□	□		C
Utrecht (1975)	□			□	B
Zeeland (1993)	□			□	D
Zuid-Holland (1973)	□				C

Tabel 1. Provinciale Distelverordeningen in Nederland. Tussen haakjes het meest recente jaar van instelling of herziening van de verordening. Verklaring: □ = distelsoort(en) die vallen onder de werking van de Distelverordening; A = distels moeten zonder meer worden bestreden; B = distels moeten worden bestreden, indien ze overlast veroorzaken; C = distels moeten worden bestreden op aanschrijven van B&W; D = distels moeten worden bestreden in landbouwgebied en binnen een zone van 30 meter vanaf de begrenzing van landbouwgebied.

Akkerdistels

foto Roelf Pot

verordening overigens een slapend karakter. Is in Friesland de gemeente zelf rechthebbende van de gronden waarop de distels voorkomen dan schrijft Gedeputeerde Staten de gemeente aan. Wordt niet voldaan aan de verplichting, dan kan er gestraft worden met ten hoogste twee maanden hechtenis of een geldboete van de 'eerste categorie'.

In Zeeland heeft de provincie haar verordening onlangs gewijzigd om de spanning tussen landbouw en milieu deels op te lossen. De verordening beperkt zich in de gewijzigde vorm alleen tot het agrarisch gebied en een strook

van 30 meter grenzend aan deze gronden. Voordien had Zeeland al wel een ontheffingsmogelijkheid voor onder andere natuurterreinen van het Staatsbosbeheer.

landbouw en distels

Op moderne agrarische bedrijven met een intensieve bedrijfsvoering is niets tot weinig te vrezen voor de in de Friese verordening opgenomen distels. Om dit toe te lichten is het nodig eerst iets te weten over de eigenschappen van de drie distelsoorten (zie ook het artikel

Speerdistel

foto Arie Koster

van Roelf Pot elders in dit nummer, red.).

Kale Jonker De Kale jonker is een tweejarige plant, die na de bloei sterft, en een uitgesproken vochtminner. Bij ontwatering en zware bemesting verdwijnt deze soort spoedig. Binnen een gangbaar agrarisch bedrijf is deze soort van nature een zeldzaamheid.

Speerdistel De Speerdistel is ook een tweejarige plant. Het is een grootverbruiker van stikstof uit de bodem. De plant verbruikt zoveel stikstof dat na enige tijd haar eigen standplaats uitgeput wordt en voorlopig niet geschikt is voor kieming van jonge planten. De groei-

Redelijkheid en begrip zijn nodig

foto Roelf Pot

plaats is veelal matig tot droog op een humeuze zand, klei of leemgrond. Kieming vindt plaats op open plekken in grasland en ruderaal (gestoorde, omwoelde) plaatsen. In een goed gesloten grasmat krijgt de kieming geen kans. In akkerbouwgebieden krijgen de tweejarige planten door het jaarlijks ploegen en dergelijke al helemaal geen mogelijkheid zich te ontwikkelen.

Akkerdistel De Akkerdistel is een overblijvende zomerbloeiër met lang wortelstelsel. De wortels zijn bros en kunnen na het afbreken makkelijk uitgroeien tot nieuwe planten. De plant gedijt dan ook goed op plaatsen die vaak bewerkt worden. Tegen te veel rust kan de soort niet. Geduld is dan ook een werkzaam bestrijdingsmiddel.

Voor het landbouwgebied gaat dit natuurlijk niet op. Daar zijn regelmatige veldwerkzaamheden onderdeel van de bedrijfsvoering. De Akkerdistel kan dan ook vooral in akkerbouwgebieden een lastige plant zijn indien er niet preventief gewerkt wordt. In de intensief gebruikte graslanden is er amper sprake van overlast. Alleen bij dammen en hekken en langs de slootkanten waar gewerkt wordt met een wallenfrees kan de soort standhouden. In de percelen is er door het intensieve maaibeheer en de dichte graszode geen ruimte voor de Akkerdistel. Zonder maaibeheer en bij een extensief grondgebruik kan de soort zich plaatselijk wel sterk ontwikkelen.

knelpunten

Wegbeheerders en natuurbeschermingsinstanties worden vaak aangesproken op het kort houden van de distels. Dit brengt veel extra kosten met zich mee en bovendien wordt hiermee een grote en in veel gevallen zelfs een onvervangbare hoeveelheid voedsel voor de insecten weggehaald. Dit laatste is voor de natuurbeheerders uiteraard een moeilijk punt. Planten verwijderen die juist een hoge natuurwaarde hebben, dat doe je niet graag.

weidevogelgebieden In extensief beheerde weidevogelreservaten in het kleiweidegebied kunnen met name Akkerdistels zich plaatselijk sterk ontwikkelen. Bij de afzet van het gras of

hooi aan boeren in de omgeving levert dit wel eens problemen op. Zij geven de voorkeur aan een distelvrij gewas, ondanks het hoge eiwitgehalte van distels. Door de distels voor de bloei te maaien proberen terreinbeheerders tegemoet te komen aan de boeren en zo hun afzet veilig te stellen.

natuurontwikkeling In situaties waarbij een natuurlijke ontwikkeling wordt voorgestaan, bijvoorbeeld met een beheer van extensieve begrazing, is maaien eigenlijk onverenigbaar met het beheer. In de eerste fase van dit beheer kan een aantal jaren de ontwikkeling van distels explosief zijn. Met name dan ontstaan er zorgen bij naastliggende boeren. Een voorbeeld is de Ryptsjerksterpolder ten zuiden van Gytsjerk, in beheer bij It Fryske Gea en één van de eerste natuurontwikkelingsprojecten in Friesland. Ook hier bleek, dat de massale vestiging van Akkerdistel maar tijdelijk was. Na verloop van ca. vijf jaar verminderde het voorkomen van de Akkerdistel weer sterk. Het bestrijden van distels in deze gebieden betekent vaak het langer handhaven van het 'probleem'.

begrip Voor de tijdelijke vestiging van distels is begrip nodig, vooral in de agrarische wereld. Dat is niet eenvoudig, want een van oudsher bijgebrachte vrees voor distels, vroeger overigens terecht, is niet zomaar over. Overwaaiend pluis kan de gemoederen al in opschudding brengen, ook al is het niet altijd distelpluis. Over de verspreiding van distelzaad

bestaat trouwens veel onduidelijkheid. Het is bij veel mensen niet bekend, dat het meeste zaad al op korte afstand van de moederplant van het pluizebolletje afbreekt. Het pluis vliegt dan verder zonder zaad. De mate van verspreiding is dan ook minder dan het overvliegende pluis uit de distelhaarden doet vermoeden.

bestrijding Een algemeen probleem is de bestrijding van distels met chemische bestrijdingsmiddelen. De toenemende bewustwording en inspanning tot verbetering van de milieukwaliteit vraagt om beperking van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. De plicht tot een effectieve bestrijding van distels via een verordening staat hiermee op gespannen voet.

ecologische hoofdstructuur Door de intensivering van de landbouw is het van groot belang dat de Ecologische Hoofdstructuur in het landschap goed tot ontwikkeling komt. Het bestrijden van de voor de landbouw ongewenste soorten, waaronder distels, in natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones doet ernstig afbreuk aan dit concept. De landbouw zal moeten accepteren wat hier groeit en bloeit. Dit is van groot belang voor het handhaven van natuurwaarden in het landelijk gebied.

naar een nieuw distelbeleid

Distels vormen feitelijk voor de huidige landbouw nauwelijks meer een probleem. Voor de

Zwartsprietdikkopjes op Akkerdistel

foto Dick Goslinga

Akkerdistel en zeker voor de Speerdistel en de Kale Jonker zijn de groeiplaatsfactoren in de intensieve landbouwgebieden niet gunstig. Alleen in de akkerbouwgebieden kunnen de wortelstokken van de Akkerdistel lokaal voor overlast zorgen. Door mechanische bestrijding, tegelijk met die van de andere onkruiden in de akker en zo nodig door het selectief behandelen van de distelhaarden met een chemische groeistof kan de distelgroei hier effectief in de hand worden gehouden. In graslanden is er bij een gangbaar grondgebruik geen overlast van distels. Is deze er wel, dan hangt dit nauw samen met het eigen grondgebruik.

R. Hobbenschot, Berkwerterleane 6, 8732 EB Kubaard

Gelet op de bijzonder hoge natuurwaarde van distels voor met name insecten, de zorg voor een schoon milieu en een ieders eigen verantwoordelijkheid voor een leefbare en productieve omgeving met of zonder distels is het tijd om de distelverordening ter discussie te stellen.

Met name natuurbeschermingsinstanties en bermbeheerders dienen de ruimte te krijgen om distels tot bloei te laten komen ten behoeve van de natuurfunctie.

Vlinders, kevers, zweefvliegen en Putters wachten op een spoedige en positieve beleidsverandering.